

## ПРИЧАЈМО О ХАНАУСКИ

Милена Лесковац, *Режије Боривоја Ханауске у Српском народном позоришћу (1945–1967)*, Матица српска, Нови Сад 2018

Након књиге *Ракићинове режије у Српском народном позоришћу* (Позоришни музеј Војводине, Нови Сад 2007), у којој је реч о зачетнику „новосадске позоришне режије”, Милена Лесковац наставља своје темељно истраживање историје новосадског „мезимчета” о једном од највећих редитеља Српског народног позоришта. Уласком у „коло историјског континуитета”, тј. историју српског позоришта са тридесет режија у „народном мезимчету” (како је често називано Српско народно позориште), Боривоје Ханауска је био значајна личност и оставио је дубок траг у историји театрологије. Задатак је био: радити са непроменљивим уверењима и жељом да се позориште одржи и унапреди. Јунаци саткани од таквих снова никада нису заборављени. Остало нам је да чувамо причу о онима који су нам омогућили позориште какво данас постоји, да бисмо били кадри да негујемо оне међу нама који се боре за уметност у *најбољим и најгорим временима*. Анализа његовог рада незаобилазна је у изучавању делатности Српског народног позоришта након Другог светског рата. Експлицирањем редитељског рада и естетике Ханаускиног театра, Милена Лесковац је успела значајно да допринесе пручавању историје новосадске школе, али и историје српског позоришта, као и режије уопште. Читајући ову књигу не можемо да се отргнемо „жагору живљенога”, онога које је Ханаускино позоришно деловање унело у Нови Сад и у новосадски културни живот, не само позоришни већ и књижевни, те би стога требало одмах на почетку указати на неопходност оваквих студија и оваквих изучавалаца позоришта. Захваљујући Петру Марјановићу, у нашој театролошкој мисли устаљен је појам „новосадске позоришне режије”, а реч је о групи редитеља који су у СНП-у деловали између 1945. и 1974. године. Управо у овом раздобљу, у нашем најстаријем професионалном театру, радио је и Ханауска, редитељ истанчаног укуса, широке културе, посвећеник и велики заљубљеник у театар.

У уводном поглављу ауторка темељно и хронолошки излаже биографске податке Боривоја Ханауске. Он у новосадски театар долази у незгодно време, након рата, и са великим ентузијазмом приступа обнови позоришне уметности, баш у оно време када су у театар улазили и Јован Путник, Јован Коњовић, Јуриј Љвович Ракићин и Јосип Кулунџић, а нешто касније и Миленко Шуваковић, Димитрије Ђурковић и Дејан Мијач. С њима почиње нови приступ позоришној режији, тј. долази до онога што називамо редитељско позориште. У тексту „Моје позориште” (сачувано у Позоришном музеју Војводине, инв. бр. 8479) Ханауска пише

да је у Српско народно позориште дошао као формиран редитељ, а уметност режије учио је од Коњовића и Ракитина, али и од познатог чешког редитеља Емила Буријана. Његових тридесет режија, остварених од 1945. до 1967. године, и његов стваралачки дух помогли су у стварању читаве атмосфере Српског народног позоришта, што ће касније кулминирати у чувене режије редитеља након Ханауске. На основу текстова по којима је правио представе, а који се у већини чувају у Библиотеци СНП-а, Милена Лесковац наглашава да се Ханауска, пре свега, бавио ишчитавањем и проучавањем драмског текста, а не тумачењем редитељског контекста. Он је поштовао драмски текст, чинећи тек мале интервенције, са циљем да скрати дужину трајања представе или њен темпо. Занимљив је податак да ни за једну од тридесет представа које је поставио у СНП-у није имао драматурга, нити икога ко је адаптирао текст (осим за *Просјачку ојеру* и *Тракийаџи о слушкињама*). Специфичан је начин на који је улазио у припреме представе, о чему ауторка пише у поглављу „Анализа Ханаускиног редитељског рада” („Однос према драмском тексту”, „Рад са уметничким сарадницима”, „Пробе”, „Рад са глумцима”). Већ прву пробу је почињао са комплетно припремљеним текстом, мизансценом, инсистирајући на свим говорним модалитетима – на дикцији, разговетности, интензитету, емоционалном набоју. Неки од глумаца (нпр. Милица Радаковић, Мира Бањац, Тома Јовановић, Анђелија Веснић), по сведочењу Милене Лесковац, истицали су да су им такве пробе биле од непроцењиве помоћи. Супротно данашњем театру, где редитељ идеју спроводи у дело често на проби, заједно са глумцима, Ханауска је долазио припремљен. Посвећен глумцима, знао је шта од кога може да очекује и осмишљавао је сваки гест у представи унапред, чиме се показао и као одличан педагог. Припадао је оној генерацији у којој је редитељ био „редитељ једног позоришта”, чиме је допринио да позориште само по себи буде особено.

У свом *синојсису мемоарске биографије* Ханауска пише:

Литература је била моја прва љубав, а талената сам имао више – музицирао сам, сликао, и страшно желео да будем морнар или бар лађар. Тако сам се определио за позориште, то најпространије игралиште. Јер сам и побољевао од малена. И зато вероватно тврдим да је режија, бар моја, неизиграна игра детињства.

Таквим записима показује да је сва знања црпао из драмске литературе, а то знање је и показао у својим првим драмским текстовима „У глибу” и „Игра и збиља”. Допринос Милене Лесковац није искључиво у прикупљању слабо познатих података о Ханаускином раду и делу, који су већ сами по себи врло значајни, већ у низу темељних и драгоцених театролошких анализа Ханаускиних режија: *Народни посланик* (1945), *Виноградари из Шарпиреа* (1945), *Фиџарова жениоба* или *Луди дан* (1945),

*Мисија мистџер Перкинса у земљи бољшевика* (1945), *Покондирена њиква* (1946, 1954, 1958), *Покојник* (1946, 1952), *Цврчак на оџњицију* (1947), *Руско њишање* (1947), *Међава* (1952), *Дон Жуан* (1953), *Музички њајаци* (1953), *Над њојом њоја* (1954), *Шарена лонџа* (1956), *Да ли је овуда њрошао млади човек?* (1957), *Власџи* (1958), *Теџовирана ружа* (1958), *Парасџос у белом* (1959), *Пера Сеџединац* (1960), *Избирачица* (1960), *Вук Бубало* (1962), *Физичари* (1962), *Дона Розџија* или *Говор Цвеђа* (1963), *Просјачка оџера* (1964), *Кир Јања* (1965), *Тракиџаџи о слуџкињама* (1966), *Госџођа Бовари* (1967).

У време рада Боривоја Ханауске репертоарска политика Српског народног позоришта била је да дела домађих писаца морају бити на репертоару, и он је у складу с тим и деловао, те је од тридесет режија чак шеснаест радио на основу домађег драмског текста. Све до данас призива се савремена драма, у потреби да се докаже да је драмски писац и данас жив, а не погубљен, како тврди Сања Никчевић у *Новој еуроџској драми*. До двадесетог века представе је режирао писац, глумац или неко ко на други начин учествује у представи. Ако је до тада редитељ био „постављач” драмског текста на сцену, са Станиславским редитељ постаје „интерпретатор” одређеног текста, а са Апијом започиње процес афирмације представе као „редитељске визије”. На позоришну сцену долазио је нови краљ – редитељ. Веђ је 1921. године Пирандело са драмом *Шесџи лица њражи њисца* знао да се мођ театра не налази у тексту и драмском писцу, веђ негде другде. Упркос томе, Ханауска је поштовао и „слушао” оно што драмски текст поручује и прича. Врло је студиозно приступао свом раду на тексту и представи. Његова глумица била је Љубица Раваси, а најбоља сценографска решења припадала су Шербану и Лесковцу. У поглављу „Естетика редитеља Боривоја Ханауска” Милена Лесковац подсеђа да позориште без публике не постоји, а да је Ханауска често истицао то исто и писао овако: „Без публике нема представе. Према томе – ни ја не постојим.” Сматрао је да позориште не треба и не сме да иде испред својих гледалаца и да их увек нечему подучава, веђ треба да корача заједно са својом публиком.

Ова књига Милене Лесковац резултат је тешког и темељног рада. Сагледати естетику једног позоришног редитеља, без иједне снимљене представе, није лако. Методи истраживања били су историјски, театролошки, реконструкција и анализа представа које је Ханауска режирао у Српском народном позоришту, као и синтеза добијених резултата. Књига је илустрована плакатима и фотографијама из представа, а Милена Лесковац доноси и попис свих представа са пописом актера, бројем извођења у Српском народном позоришту и на гостовањима. Расветљавањем позоришне и педагошке естетике Боривоја Ханауске, Милена Лесковац, без икакве дилеме, расветљава и један део историје нашег

позоришта. Тиме ова књига улази у ред оних публикација без којих не можемо говорити о историји српског театра и очувању српске културне баштине.

Мр Милена Ж. КУЛИЋ  
Универзитет у Новом Саду  
Филозофски факултет  
Докторске студије  
milena.kulic1@gmail.com

## ИСТО ТО САМО ЧЕТРДЕСЕТ ГОДИНА КАСНИЈЕ

Милорад Лојовић, *Стилска обиљежја епских народних њјесама Теџана Подружовића*, Књижевна заједница „Јован Дучић” – Српско културно и просвјетно друштво „Просвјета”, Требиње – Гацко 2019

Наша културна и научна јавност нема често прилику да сведочи о објављивању књига које су саме по себи куриозитет, каква је студија Милорада Лојовића. Магистарски рад одбраћен маја 1982. године на Свеучилишту у Загребу у форми књиге бива публикуван скоро четрдесет година касније, у аутентичном облику, у којем су га читали ментор Твртко Чубелић и чланови комисије Крунослав Прањић и Иво Франгеш. За нас, читаоце XXI века, сам састав комисије указује на један (изнова) необичан метод проучавања књижевности – лингвостилистички. Почетком седамдесетих година прошлог века проучавање српске народне епике померено је са традиционалних ка интерпретативним приступима. У *Зборнику радова њосвећених усјомену Салке Назечића* из 1972. објављена је Недићева интерпретација песме „Човјек-паша и Михат чобанин” Тодора Ивкова Пипера. Током исте и наредних деценија, појавио се низ интерпретација антологијских јуначких песама. Аутори поменутих текстова су еминентни проучаваоци књижевности попут Светозара Кољевића, Јована Деретића и Петра Милосављевића, али и један књижевник – Миодраг Павловић. На њиховој стази нашао се, 1981/2, мр Милорад Лојовић.

Садржај ове књиге уоквирен је предговором аутора, рецензијама Милоша Шуковића и Ранка Поповића, те поговором Коче Говедарице. У првом поглављу („Уводни дио”) укратко се излажу интенције кандидата, као и методе (и границе) истраживања, а затим и редослед излагања у самом раду. Друго поглавље посвећено је кратком прегледу развоја стила и стилистике. За аутора су посебно инспиративни били приручници *Језик и књижевно дјело* Зденка Лешића, *Стилска Пјера Гироа*,